Coğrafya Biliminin Gelişimi

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- Coğrafya en eski bilimlerdendir. Kavram Eski Yunanca **geo** (yer) ve **graphein** (tasvir etmek) sözcüklerinden oluşur ve ilk kez **Eratosthenes** tarafından kullanılmıştır. Her çağda coğrafyanın gelişmesini sağlayan etkenler, anlayışı ve yöntemleri değişmiştir.
- **Eski Çağ:** Anadolu, Mezopotamya ve Mısır'da kentlerin kurulması, ticaret ve yazının icadı etkili oldu. Tales, Heredot, Aristoteles ilk coğrafi fikirleri ortaya koydu; Eratosthenes, Amasyalı Strabon ve İskenderiyeli Batlamyus dönemin önemli coğrafyacılarıdır. Konular: gezilen yerlerin tasviri, Dünya'nın şekli ve boyutları, koordinat sistemi, yönler.
- **Orta Çağ:** İpek Yolu ve Baharat Yolu ticareti ile büyük göçler etkili oldu. Namaz vakitleri, oruç süresi, hac yollarının belirlenmesi gibi ihtiyaçlar Müslüman bilginlerin coğrafyaya ilgisini artırdı: Harizmi, Biruni, İbni Haldun, Muhammed İdrisi; seyyahlar İbni Battuta ve Mesudi.
- **Yeni Çağ:** Rönesans ve reform hareketleriyle gelen aydınlanma ve sömürgecilik etkili oldu. Kristof Kolomb, Macellan ve Piri Reis gibi denizciler öncü oldu; Ortelius ve Kâtip Çelebi harita ve eserleriyle, Evliya Çelebi Seyahatname'siyle katkı verdi.
- **Yakın Çağ:** Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi, bilimsel keşif gezileri etkili oldu; neden-sonuç ilişkileri kuruldu, yöntemler oluşturuldu, bölümler bugünkü şeklini aldı (Humboldt, Ritter, Ratzel). **Cumhuriyet Dönemi**'nde Besim Darkot, Faik Sabri Duran, Reşat İzbırak, Sırrı Erinç gibi bilim insanları katkı sağladı.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 "Coğrafya" kavramını ilk kez kullandığı kabul edilen bilim insanı kimdir?

A) Batlamyus B) Biruni C) Humboldt D) Piri Reis E) Eratosthenes

2 Aşağıdaki bilim insanlarını yaşadıkları çağlarla eşleştiriniz.

1. Strabon 2. Biruni 3. Kâtip Çelebi 4. Carl Ritter

Çağlar: Eski Çağ · Orta Çağ · Yeni Çağ · Yakın Çağ

3 Orta Çağ'da Müslüman bilginlerin coğrafyaya ilgisini artıran ihtiyaçlar arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Namaz vakitlerini belirlemek
B) Oruç süresini hesaplamak
C) Hac yollarını belirlemek
D) Sömürge edinmek için yeni kıtalar aramak
E) Ticaret yollarını tanımak

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Eski Çağ'da coğrafi bilgiler, gezilen görülen yerlerin tasvir edilmesiyle ortaya konulmuştur.
( ) Piri Reis, Yakın Çağ'da yaşamış bir Alman coğrafyacıdır.
( ) Evliya Çelebi, Seyahatname adlı eseriyle coğrafyaya katkı vermiştir.
( ) Coğrafyanın bölümleri bugünkü şeklini Orta Çağ'da almıştır.

5 Aşağıdakilerden hangisi Eski Çağ'da coğrafyanın gelişmesinde etkili olan gelişmelerden biridir?

A) Yazının icadı
B) Sanayi Devrimi
C) Coğrafi Keşifler
D) Fransız İhtilali
E) Uydu teknolojisi

6 Yakın Çağ'da coğrafyanın gelişmesinde öncü olan Alman bilim insanları aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Tales – Heredot – Aristoteles
B) Harizmi – Biruni – İdrisi
C) Humboldt – Ritter – Ratzel
D) Kolomb – Macellan – Piri Reis
E) Darkot – İzbırak – Erinç

7 Cumhuriyet Dönemi'nde coğrafya bilimine katkıda bulunan Türk bilim insanlarından iki tanesinin adını yazınız.

8 Orta Çağ'da coğrafyanın gelişmesinde rol oynayan ticaret yolları aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

A) Süveyş Kanalı ve Panama Kanalı
B) Kral Yolu ve Kutup Yolu
C) Demir yolu ve kara yolu
D) Hava yolu ve deniz yolu
E) İpek Yolu ve Baharat Yolu

9 Aşağıdakilerden hangisi **seyyah (gezgin)** olarak coğrafyaya katkı vermiştir?

A) Harizmi B) Ortelius C) Carl Ritter D) İbni Battuta E) Besim Darkot

10 Coğrafya biliminin günümüzdeki özelliklerinden ikisini yazınız.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki zaman şeridinde soru işaretiyle (?) gösterilen yere hangi çağ yazılmalıdır? Bu çağda coğrafyanın gelişmesinde etkili olan bir gelişmeyi yazınız.

12 Aşağıdaki bilim insanlarından hangisi diğerlerinden **farklı** bir çağda yaşamıştır?

A) Biruni B) Kâtip Çelebi C) Muhammed İdrisi D) İbni Battuta E) Harizmi

13 Aşağıdaki bilim insanlarını yaşadıkları dönemlere göre eskiden yeniye doğru sıralayınız.
Piri Reis · Batlamyus · Humboldt · İbni Battuta · Biruni

14 Eski Çağ'da ele alınan başlıca coğrafi konular arasında aşağıdakilerden hangisi **yoktur**?

A) Uydu görüntüleriyle arazi kullanımının izlenmesi
B) Gezilen yerlerin tasviri
C) Dünya'nın şekli ve boyutları
D) Koordinat sistemi
E) Yönlerin belirlenmesi

15 Yakın Çağ'ın coğrafya açısından en belirgin özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Olayların sebep ve sonuçlarının ele alınması ve coğrafyanın yöntemlerinin oluşturulması
B) Yalnızca gezilen yerlerin tasvir edilmesi
C) Coğrafya teriminin ilk kez kullanılması
D) Hac yollarının belirlenmesi amacıyla eser yazılması
E) İpek Yolu'nun keşfedilmesi

16 Aşağıdaki tabloyu kitaptaki bilgilere göre tamamlayınız.

Çağ	Gelişmede etkili olan bir etken	Bir bilim insanı
Eski Çağ	.....	Strabon
Orta Çağ	İpek Yolu ticareti	.....
Yeni Çağ	.....	Kolomb
Yakın Çağ	Sanayi Devrimi	.....

17 I. Kentlerin kurulması ve ticaretin gelişmesi
II. Büyük göç hareketleri
III. Bilimsel amaçlı keşif gezileri
Yukarıdaki etkenlerin coğrafyanın gelişimine katkı sağladığı çağlar sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

A) Orta Çağ – Eski Çağ – Yeni Çağ
B) Eski Çağ – Yeni Çağ – Orta Çağ
C) Eski Çağ – Orta Çağ – Yakın Çağ
D) Yeni Çağ – Orta Çağ – Yakın Çağ
E) Yakın Çağ – Orta Çağ – Eski Çağ

18 Aşağıdakilerden hangisi Yeni Çağ'da coğrafyaya katkı veren kişiler arasında **yer almaz**?

A) Piri Reis B) Kâtip Çelebi C) Evliya Çelebi D) İbni Haldun E) Ortelius

19 Coğrafi Keşifler döneminde öncü olan denizciler aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Humboldt – Ritter – Ratzel
B) Tales – Heredot – Strabon
C) Kristof Kolomb – Macellan – Piri Reis
D) Biruni – Harizmi – İdrisi
E) Blache – Sauer – Erinç

20 Orta Çağ'da Müslüman bilginlerin coğrafyaya katkısının dinî ihtiyaçlarla nasıl ilişkili olduğunu bir örnekle açıklayınız.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Tarihî süreçte coğrafyanın gelişimi incelendiğinde aşağıdaki genellemelerden hangisine **ulaşılabilir**?

A) Coğrafya yalnızca Avrupa'da gelişmiştir.
B) Coğrafyanın yöntemleri hiçbir çağda değişmemiştir.
C) Coğrafi bilgi yalnızca Yakın Çağ'da üretilmiştir.
D) Dinî ihtiyaçların coğrafyanın gelişimine etkisi olmamıştır.
E) Her çağda ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeler coğrafyanın gelişim yönünü etkilemiştir.

22 "Bu dönemde bilim insanları yalnızca yerleri tasvir etmekle yetinmemiş; iklim, bitki örtüsü ve yer şekilleri arasındaki ilişkileri gözlem ve ölçümlerle açıklamaya çalışmışlardır. Bilimsel amaçlı uzun keşif gezileri düzenlenmiş, coğrafyanın bölümleri bugünkü şeklini almaya başlamıştır."
Bu parçada anlatılan dönem ve bu dönemde öne çıkan bir bilim insanı aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Eski Çağ – Strabon
B) Yakın Çağ – Humboldt
C) Orta Çağ – İbni Battuta
D) Yeni Çağ – Kolomb
E) Orta Çağ – Harizmi

23 Aşağıdaki zaman şeridinde bazı gelişmeler verilmiştir. Soru işaretiyle (?) gösterilen yere uygun bir gelişme yazınız ve bu gelişmenin coğrafyaya katkısını bir cümleyle açıklayınız.

24 Bir öğrenci aşağıdaki notu almıştır:
"Yaşadığı çağda seyahat ettiği yerleri ayrıntılı biçimde anlatmış, Anadolu'dan Hindistan ve Çin'e kadar uzanan yolculuğunda kentlerin yaşam biçimini, ticaretini ve doğal özelliklerini kaydetmiştir."
Bu not aşağıdaki kişilerden hangisine **en uygundur**?

A) Ortelius B) İbni Battuta C) Carl Ritter D) Batlamyus E) Reşat İzbırak

25 Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

A) Evliya Çelebi – Orta Çağ
B) Batlamyus – Eski Çağ
C) Muhammed İdrisi – Orta Çağ
D) Ortelius – Yeni Çağ
E) Ratzel – Yakın Çağ

26 Orta Çağ'da coğrafyanın gelişmesiyle ilgili
I. Müslüman bilginlerin çalışmaları önemli rol oynamıştır.
II. Ticaret yolları ülkeler arası kültürel ilişkileri geliştirmiştir.
III. Sanayi Devrimi hammadde ihtiyacını artırmıştır.
yargılarından hangileri **doğrudur**?

A) Yalnız III B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

27 Eski Çağ ile Yakın Çağ'daki coğrafya çalışmaları karşılaştırıldığında temel fark aşağıdakilerden hangisidir?

A) Eski Çağ'da harita hiç kullanılmamıştır.
B) Yakın Çağ'da gezilen yerler hiç anlatılmamıştır.
C) İki çağda da coğrafya yalnızca dinî ihtiyaçlarla gelişmiştir.
D) Eski Çağ'da beşerî coğrafya en gelişmiş dal olmuştur.
E) Eski Çağ'da tasvir öne çıkarken Yakın Çağ'da neden-sonuç ilişkisi ve bilimsel yöntem öne çıkmıştır.

28 Aşağıdakilerden hangisi Yeni Çağ'da Avrupa'da coğrafyaya ilginin artmasının **sonuçlarından** biri olarak gösterilebilir?

A) Coğrafya teriminin ilk kez kullanılması
B) Namaz vakitleri çizelgelerinin hazırlanması
C) Yeni kıta ve deniz yollarının haritalara eklenmesiyle dünya haritalarının değişmesi
D) Uyduların yörüngeye yerleştirilmesi
E) İlk kentlerin Mezopotamya'da kurulması

29 Türk-İslam bilim insanlarının coğrafyanın gelişimine katkısını iki örnek vererek değerlendiriniz. Örneklerinizde kişinin adı ve katkısının türü (harita, eser, gezi, ölçüm vb.) bulunsun.

30 Coğrafyanın gelişimine bakıldığında teknolojik ve toplumsal değişimlerin coğrafi bilgiyi artırdığı görülür.
Bu duruma **en güncel** örnek aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yazının icadıyla gezi notlarının tutulması
B) Kervan yollarında hanların kurulması
C) Pusulanın denizcilikte kullanılmaya başlanması
D) Uydu ve bilgisayar teknolojileriyle Coğrafi Bilgi Sistemlerinin yaygınlaşması
E) Keşif gemileriyle okyanusların aşılması

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**